

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling ZIEN in de Klas

september 2018
januari 2020 aangevuld
december 2021 aangevuld

NVO Orthopedagoog-Generalist: Maaïke Losekoot MSc.

MT ZIEN in de Klas: drs. Nicole Gabriël, drs. Femke Arts, Nienke Scholte Lubberink
MSc. en Ilse Munnix MSc.

Inleiding

Voor diverse sectoren, waaronder het onderwijs, geldt de verplichting om te beschikken over een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarnaast geldt de verplichting het gebruik en de kennis ervan binnen de organisatie te bevorderen.

ZIEN in de Klas heeft een meldcode vastgesteld met daarin de wettelijk voorgeschreven vijf stappen opdat medewerkers werkzaam bij ZIEN in de Klas weten wat van hen wordt verwacht bij signalen of vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Het wettelijk meldrecht voor huiselijk geweld en kindermishandeling biedt alle beroepskrachten met een beroepsgeheim of een andere zwijgplicht, het recht om een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld te melden, ook als zij daarvoor geen toestemming hebben van hun cliënt.

Dit wettelijk meldrecht maakt een inbreuk mogelijk op het beroepsgeheim van pedagogen. De stappen van de meldcode beschrijven hoe een beroepskracht met een geheimhoudingsplicht op een zorgvuldige wijze omgaat met dit meldrecht.

Orthopedagogen van ZIEN in de Klas kunnen op drie manieren betrokken worden bij vermoedens van kindermishandeling. Hieronder de mogelijke manieren van betrokkenheid en koppeling naar de meldcode:

1. rechtstreeks als orthopedagoog in diagnostiek of behandeltrajecten. Wanneer een orthopedagoog rechtstreeks te maken heeft met vermoedens van kindermishandeling, dan worden de stappen uit deze meldcode gevolgd.
2. indirect als adviseur van een school. Wanneer een orthopedagoog indirect betrokken is bij vermoedens van kindermishandeling (bijvoorbeeld wanneer een school een casus anoniem bespreekt) dan is de dossiervorming de verantwoordelijkheid van de school. Alleen als een casus, na toestemming van ouders, met een orthopedagoog van ZIEN in de Klas wordt besproken, zal de orthopedagoog een eigen dossier opbouwen volgens de beschreven meldcode.
3. rechtstreeks als interim intern begeleider betrokken aan een school. Wanneer de beroepskracht als interim intern begeleider betrokken is bij vermoedens van kindermishandeling, dan worden de stappen uit de meldcode van de betreffende school gevolgd. Ook is de verslaglegging in het systeem van de school. Mocht overgegaan worden tot een melding bij Veilig Thuis, dan wordt de melding gedaan uit naam van de school.

Verdeling van verantwoordelijkheden voor het zetten van de stappen en het beslissen over het al dan niet doen van een melding

Het zetten van de stappen van de meldcode is een verantwoordelijkheid van de orthopedagoog die direct betrokken is bij de cliënt.

Als aandachtsfunctionaris huiselijk geweld of kindermishandeling kunnen worden geraadpleegd:

- regio Amersfoort, Drenthe, Overijssel: Rosan Bakker.
- regio Utrecht, Zuid-Holland en Brabant: Rosan Bakker.
- regio Amsterdam, Noord-Holland en Lelystad: Maaïke Losekoot MSc.

Verantwoordelijk voor het besluit in stap 5 voor het al dan niet doen van een melding is de aandachtsfunctionaris in samenspraak met een lid van het MT van ZIEN in de Klas.

Verantwoordelijkheden van ZIEN in de Klas

Gelet op de Wet verplichte meldcode draagt het bevoegd gezag van ZIEN in de Klas er zorg voor dat:

- er binnen de organisatie een meldcode beschikbaar is die voldoet aan de eisen van de wet;
- er binnen de organisatie bekendheid wordt gegeven aan het doel en de inhoud van de meldcode;
- regelmatig trainingen en andere vormen van deskundigheidsbevordering worden aangeboden, zodat beroepskrachten voldoende kennis en vaardigheden ontwikkelen en ook op peil houden voor het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en voor het zetten van de stappen van de code;
- de meldcode wordt opgenomen in het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers;
- er voldoende deskundigen beschikbaar zijn die de beroepskrachten kunnen ondersteunen bij het signaleren en het zetten van de stappen van de code;
- de meldcode aansluit op de werkprocessen binnen de organisatie;
- de werking van de meldcode regelmatig wordt geëvalueerd en dat zo nodig acties in gang worden gezet om de kennis over en het gebruik van de meldcode te bevorderen.

Stappenplan bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Hieronder volgt een stappenplan wat gevolgd moet worden bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Je kunt de meldcode na elke stap afsluiten. Leg dit vast in het betreffende dossier van de leerling op Drive. Ook kun je op elk moment opnieuw de meldcode starten. Ook dit wordt vastgelegd op Drive.

Vraag Maaïke Losekoot of Rosan Bakker om een map op Drive aan te maken voor de betreffende leerling. Bij deze map kunnen alleen de betreffende collega, de aandachtsfunctionarissen en het MT.

Stap 1: In kaart brengen van de signalen

- Breng de signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of ontcrachten in kaart en sla dit document op in de leerlingenmap op Drive. Maak bij het signaleren van huiselijk geweld of kindermishandeling eventueel gebruik van de signaleringslijsten op Drive [signaleringslijsten](#) Beschrijf de signalen zo feitelijk mogelijk.
- Bespreek de signalen met de ouders/verzorgers.
- Leg de contacten over de signalen vast, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.
- Worden ook hypothesen en veronderstellingen vastgelegd, vermeld dan uitdrukkelijk dat het gaat om een hypothese of veronderstelling. Maak een vervolg aantekening als een hypothese of veronderstelling later wordt bevestigd of ontcracht.
- Vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd.
- Leg diagnoses alleen vast als ze zijn gesteld door een bevoegde beroepskracht.

Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van Veilig Thuis

Ga na welke professionals al betrokken zijn en overleg met hen. Check eventueel de Verwijsindex Risicjongeren/Multisignaal (de laatste geldt alleen voor Amsterdam). Weet wel dat de VIR regionaal is en niet volledig dekkend.

Bespreek de signalen met een deskundige collega;

- regio Amersfoort, Utrecht, Drenthe, Overijssel, Zuid Holland: Rosan Bakker
- regio Amsterdam, Noord-Holland en Lelystad: Maaïke Losekoot

Tijdens de collegiale consultatie kan besloten worden om ook advies aan Veilig Thuis te vragen.

Leg de uitkomsten van de collegiale consultatie en/of het gegeven advies vast in het cliëntdossier op Drive. Op Drive staat een [format voor de collegiale consultatie](#).

Stap 3: gesprek met ouder/kind

Bespreek de signalen met de ouders/verzorgers en/of het kind.

- leg de cliënt het doel uit van het gesprek;
- beschrijf de feiten die je hebt vastgesteld en de waarnemingen die je hebt gedaan;

- nodig de cliënt uit om een reactie hierop te geven;
- Leg het gesprek vast en geef ouders een kopie van het verslag;
- Kijk bij de tips voor het gesprek op bladzijde 8 van dit document.

Kom pas na deze reactie met een interpretatie van hetgeen je hebt gezien, gehoord en waargenomen.

Melding in de verwijsindex risicojongeren/Multisignaal (Amsterdam)

Overweeg bij het zetten van stap 3 of het noodzakelijk is om, gelet op de bedreiging van de ontwikkeling van de jeugdige(n), ook een melding te doen in de verwijsindex risicojongeren. Een melding in de verwijsindex gebeurt uitsluitend na collegiale consultatie. Eventueel kan na stap 3 opnieuw contact worden opgenomen met Rosan of Maaïke om af te stemmen wat de vervolgstappen zijn.

NB: Een melding in de verwijsindex is bedoeld om beroepskrachten die betrokken zijn bij 'risicojongeren' bij elkaar te brengen zodat ze hun interventies op elkaar af kunnen stemmen en niet langs elkaar heen werken. Een melding in de verwijsindex is geen alternatief voor het doen van een melding van kindermishandeling bij Veilig Thuis. Ga daarom, ook als je besluit tot een melding in de verwijsindex, door met stap 4 en 5 van de meldcode als je vermoeden van kindermishandeling door het gesprek met de ouders en/of de jeugdige niet zijn weggenomen.

Stap 4: Wegen van huiselijk geweld of kindermishandeling

- Heb ik op basis van de stappen 1 t/m 3 een vermoeden van/is er sprake van huiselijk geweld en/of kindermishandeling?
- Heb ik een vermoeden van/is er sprake van acute of structurele onveiligheid?
- Vul eventueel een [risicotaxatielijst](#) in (zie Drive) en/of overleg met Veilig Thuis.

Leg ook deze stap vast in het dossier op Drive.

Acute onveiligheid

Van acute onveiligheid is sprake als een persoon in direct fysiek gevaar verkeert en diens veiligheid de komende dagen niet gegarandeerd is. Hij of zij heeft direct bescherming nodig. Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling schat de orthopedagoog allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in het geval van zorgafhankelijke kinderen of (oudere) volwassenen, de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak). Het kan ook gaan om het onnodig toedienen van medicijnen of het verrichten van onnodige (medische) zorg.

Vragen ter afweging:

- Verkeert een van de betrokkenen in direct (levens)gevaar?
- Is er ernstig letsel met een vermoeden dat dit is toegebracht, of een poging daartoe?
- Is er sprake van mensenhandel (zoals uitbuiting of gedwongen prostitutie)?

- Is er sprake van het in gevaar brengen van kinderen en kwetsbare volwassenen als gevolg van excessief middelenmisbruik en/of een acute psychische crisis van de verantwoordelijke ouder/partner/verzorger?
- Is er een acute dreiging om zichzelf én een naaste (waaronder (ex-)partner, kinderen of een familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of hun vrijheid te benemen (ontvoering, familiedrama, eerwraak, huwelijksdwang, vrouwelijke genitale verminking)?
- Is er sprake van geweld of verwaarlozing leidend tot verminkingen, handicaps of de dood bij een lid van het cliëntsysteem?
- Is er sprake van fysieke verwaarlozing die acuut de gezondheid bedreigt van zeer jonge kinderen, volwassenen met een beperking, ouderen of anderen in een zorgafhankelijke situatie?
- Is er sprake van een (herhaalde) suïcidepoging van een ouder van een minderjarig kind dat zorgafhankelijk van hem of haar is en is er geen andere verzorger voor het kind?
- Heeft de (mogelijke) plegger van het geweld direct toegang tot het slachtoffer, of is het slachtoffer in een zorgafhankelijke positie van de plegger?
- Is er sprake van recent gewelddadig gedrag zoals verwondingen die medische behandeling of medisch sporenonderzoek behoeven (bijvoorbeeld: poging tot wurging, bedreiging met een wapen, seksueel geweld/misbruik)?

Disclosure

Een specifieke vorm van acute onveiligheid is 'disclosure'. We spreken van 'disclosure' (ook wel onthulling genoemd) als slachtoffers, kinderen en/of volwassenen, uit zichzelf een professional om hulp vragen bij huiselijk geweld of kindermishandeling, of zich hierover uiten zonder hulp te vragen. Dit betekent veelal dat het slachtoffer een acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid en/of het welzijn van zichzelf of gezinsleden.

Vragen ter afweging:

- Is er sprake van een uitspraak die wijst op een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling?
- Gaat het over een situatie in het verleden of over een actuele situatie? Is het kind of de zorgafhankelijke volwassene nu veilig?
- Is er een sprake van een acute noodzaak voor medische zorg en/of sporenonderzoek?
- Is er bij de minderjarige of een zorgafhankelijke volwassene sprake van bij het verhaal behorend gedrag dat wijst op een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling?

Structurele onveiligheid

Bij structurele onveiligheid is er sprake van herhaling of het voortduren van een onveilige situatie of geweld. Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor het voortduren van onveiligheid (plegerschap of slachtofferschap) in de toekomst. Er kan sprake zijn van een patroon van herhaald geweld, maar ook van permanente tekortkomingen in

de geestelijke en/of lichamelijke verzorging van zorgafhankelijke kinderen en/of volwassenen. Structurele onveiligheid heeft schadelijke gevolgen door de herhaling van de feiten, de voortdurende dreiging en (emotionele) onveiligheid.

Vragen ter afweging:

- Is er sprake van eerder (aangetoond) huiselijk geweld of kindermishandeling binnen het cliëntsysteem?
- Is er gedurende enkele weken of langer sprake van geweld of andere onveilige situaties tussen leden in een cliëntsysteem?
- Is er sprake van structurele, inadequate of inconsequente basiszorg (onderdak, kleding, voeding, persoonlijke spullen en speelgoed) door een onvoldoende of onregelmatig inkomen om hierin te voorzien?
- Ondergaan de kinderen of een kwetsbare volwassene structureel emotioneel en/of psychisch geweld, zoals: onvoldoende affectie, vernedering, voortdurend negatieve benadering, opsluiting, verbale intimidatie, ernstige strijd tussen ouders, kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld of bedreigingen?
- Is er sprake van (een vermoeden van) seksueel misbruik van minderjarige kinderen?
- Is er sprake van seksueel wervend gedrag door kinderen of ander niet leeftijdsadequaat seksueel gedrag?
- Zijn er seksuele of gewelddadige filmpjes van een kind in omloop die tegen zijn/haar wil zijn gemaakt en die leiden tot chantage en/of pesterijen?
- Is er sprake van dwangmatig controlerend geweld waarbij een van de partners intimidatie en controle uitoefent over de ander?
- Is er sprake van escalerend en zich herhalend geweld na een echtscheiding, bijvoorbeeld in de vorm van stalking door een van de expartners?
- Zijn de ouders onvoldoende in staat hun kinderen te beschermen tegen geweld, (seksueel of financieel) misbruik of uitbuiting door derden, of initiëren ze dit?
- Is er sprake van een patroon van geweld (geweldsspiraal), waarbij oplopende spanningen uitbarsten in geweld en de partners daarna proberen het weer goed te maken, tot de spanningen opnieuw oplopen?
- Is er sprake van psychische problematiek, verslavingsproblematiek, agressieproblematiek of andere problemen bij volwassenen die kunnen leiden tot een gewelddadige reactie naar andere leden in het cliëntsysteem bij oplopende spanning?
- Is er sprake van (zich herhalend) geweld in een cliëntsysteem dat zorg mijdt, veelvuldig verhuist of 'shopt' langs allerlei instellingen?
- Is er sprake van een overbelaste mantelzorger die gedurende langere tijd (enkele weken of langer) verbaal of lichamelijk geweld gebruikt tegenover de volwassene die zorgafhankelijk van hem of haar is?
- Is er sprake van financiële uitbuiting door een betrokkene/familielid van een zorgafhankelijke volwassene?

Stap 5: Beslissen zelf hulp organiseren of melden

- Is melden noodzakelijk? Let op: je kan pas een melding doen namens ZIEN in de Klas na overleg met de betreffende aandachtsfunctionaris. De

aandachtsfunctionaris brengt een MT-lid op de hoogte en stemt met het MT af over de melding bij Veilig Thuis.

Wanneer besloten wordt om een melding bij Veilig Thuis te maken, bespreek je als betrokken orthopedagoog met ouders dat je een melding gaat doen. Overleg bij de melding met Veilig Thuis wat je na de melding, binnen de grenzen van je werkzaamheden, zelf nog kunt doen om je cliënt en zijn gezinsleden tegen het risico op huiselijk geweld of op mishandeling te beschermen.

- Is hulp bieden/organiseren (ook) mogelijk?
 - Ben ik in staat effectieve (passende) hulp te bieden of organiseren?
 - Werken betrokkenen mee aan de geboden of georganiseerde hulp?
 - Leidt deze hulp tot duurzame veiligheid?

Leg ook stap 5 vast in het dossier op Drive.

Gesprek met ouders/cliënt

- leg uit waarom je van plan bent een melding te gaan doen en wat het doel daarvan is;
- vraag de cliënt uitdrukkelijk om een reactie;
- in geval van bezwaren van de cliënt, overleg op welke wijze je tegemoet kunt komen aan deze bezwaren;
- is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om je cliënt of zijn gezinslid te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling. Betrek in je afweging de aard en de ernst van het geweld en de noodzaak om de cliënt of zijn gezinslid door het doen van een melding daartegen te beschermen;
- doe een melding indien naar je oordeel de bescherming van de cliënt of zijn gezinslid de doorslag moet geven.

Van contacten met de cliënt/de ouders over de melding kun je afzien:

- als er concrete aanwijzingen zijn dat de veiligheid van de cliënt, die van jezelf, of die van een ander in het geding is, of zou kunnen zijn;
- als je goede redenen hebt om te veronderstellen dat de cliënt daardoor het contact met je zal verbreken.

Deze stap kan pas genomen worden na overleg met de aandachtsfunctionaris.

Ben ik in staat effectieve (passende) hulp te bieden of organiseren?

Vanuit de onderwijsbegeleidingsdienst ZIEN in de Klas zijn wij over het algemeen niet in staat om zelf hulp te bieden. De orthopedagoog bekijkt wel de mogelijkheden om binnen de gemeente professionele hulp te organiseren. Eventueel wordt Veilig Thuis benadert om te kijken welke hulp nodig is en wie wat kan bieden.

Werken betrokkenen mee aan de geboden of georganiseerde hulp?

De orthopedagoog schat in en monitort of haar inzet tot beweging bij de betrokkenen leidt. En of zij in afstemming met andere betrokken professionals hulp kan organiseren.

Vragen ter afweging:

- Zijn de betrokkenen, alle leden van het cliëntsysteem en het bredere netwerk van (informele) steunfiguren, bereid en in staat de voorgestelde hulp direct aan te gaan?
- Hebben alle betrokkenen en de betrokken professionals de focus op het stoppen van geweld en een (duurzaam) herstel van de veiligheid?
- Wordt er door alle betrokkenen gewerkt aan het herstel van directe veiligheid en het wegnemen van de oorzaken van het geweld?
- Is de hulp gericht op het versterken van de veerkracht en het herstel van de schade die is veroorzaakt door (de dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling bij de betrokkene(n)?
- Er is sprake van een gezamenlijke analyse en een risicogestuurd zorgen herstelplan met doelen en evaluatiemomenten? Is dit plan op maat gemaakt met alle betrokkenen van het gezin of huishouden, waarbij de doelen van begeleiding en/of hulpverlening helder zijn gesteld?
- Indien meerdere professionals betrokken zijn: zijn er voor iedereen bekende afspraken over samenwerking en casusregie op de veiligheid en de (en multidisciplinaire) hulpverlening?

Leidt deze hulp tot duurzame veiligheid?

Een professional die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling weegt telkens af of de onveiligheid daadwerkelijk stopt of zich herhaalt, ondanks de aanwezigheid van een veiligheidsplan en zorg/herstelplan.

Vragen ter afweging:

- Stopt het geweld niet binnen de verwachte termijn?
- Is de problematiek (nog) ernstiger dan verwacht?
- Worden de gestelde doelen niet behaald binnen de verwachte termijn?
- Loopt de uitvoering van het veiligheids- en/of hulpverleningsplan vast?
- Is er specifieke expertise nodig?

Geraadpleegde bronnen:

Basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Geactualiseerde versie 2016.

Afwegingskader meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. NVO juni 2018.